

Motion till riksdagen 2021/22:4003

av **Christer Nylander m.fl. (L)**

Kulturpolitik för ett rikare land

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att målen för kulturpolitiken bör utgå från frihet, mångfald och kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning om hur kulturens finansiering kan breddas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat engagemang i det internationella kultursamarbetet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stöd till kulturen ska vara kvalitetsdrivande och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om principer för stöd till folkbildningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frihetsreformer för kulturen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en reglering för trygga bibliotek och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade insatser för läsning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av påföljderna för hot och våld mot journalister och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om initiativ till en strukturerad dialog om barnkultur och skola och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en genomlysning av musikens ekosystem och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om återbördande av samiska kvarlevor och samiska ceremoniella föremål och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna det internationella kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för internationellt samarbete mellan museer och konsthallar och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning om framtidens filmpolitik och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för konkurrenskraftiga villkor för filmproduktion i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Liberalism innebär att varje individ har rätt, **och** ska få möjlighet, att finna, formulera och förverkliga sin personlighet. Liberal kulturpolitik syftar därför till att skapa en så god miljö som möjligt för människors andliga frihet, förståelse och utveckling. Tanken om att se människan för vad hon är och kan bli – inte bara var hon kommer ifrån – är en central skillnad mellan liberaler och andra. Medan andra strävar efter att den enskilda människan ska stanna med sin grupp och hålla sig till det som förväntas av henne, välkomnar liberaler att individen utmanar gruppen.

Kulturen är samhällets intellektuella infrastruktur. Den ger människor verktyg att förstå, ifrågasätta, påverka och se sig själva och samhället ur nya perspektiv. Det är därför som ett levande kulturliv är så viktigt för liberaler. När människor utövar eller tar del av kultur föds inspiration, kreativitet och nya idéer. Kultur kan öka människors nyfikenhet också på sådant man inte tidigare var intresserad av eller ens visste fanns. I mötet med kvalitetskultur växer man som människa.

Kulturpolitiken ska därför sträva efter att skapa förutsättningar för människor att lära sig mer om sig själva, sin personlighet, sin förmåga, sina fördomar, sitt sammanhang, sitt samhälle, sin samtid och sin framtid – kort sagt om livet.

Mål för kulturpolitiken

Målen för kulturpolitiken bör utgå från frihet, mångfald och kvalitet. Genom att renodla dessa som mål täcks många av dagens mål och verktygen för att nå dem också in.

Frihet

För Liberalerna är kulturens frihet helt central. Ett öppet samhälle behöver litteratur, konst och andra kulturella uttryck som ibland underhåller, ibland tydliggör, ibland förklarar och ibland provocerar eller utmanar. I land efter land i vår närhet har vi sett hur auktoritära makthavare monterar ner det öppna samhällets strukturer, och bland det första de har gett sig på har varit kultur som de på olika sätt har funnit misshaglig.

Även i Sverige hörs rop på att misshaglig kultur ska tystas. Några vill ha policyer för att konst inte ska provocera, andra vill göra kulturen till verktyg för att främja ett hållbart samhälle, jämställdhet och integration – de senare är mål som vi i Liberalerna i och för sig delar, men om vi börjar använda kulturen som verktyg för sånt som är gott, öppnar vi också för dem som vill använda den i andra syften.

Kulturen bidrar självklart till många av de mål vi vill nå med politiken, men kulturpolitiken ska inte vara instrumentell. Fri kultur ger människor verktyg att tänka själva, inte nödvändigtvis att tänka rätt, och det är själva grunden för liberalismen.

En fri kultur med stor mångfald är sitt eget skydd mot mörka krafter. Man blir inte automatiskt demokrat av bildning. Men bildning ger människor verktyg att värdera information, verktyg att skilja sanning från lögn och trovärdigt från osannolikt. Bildning ökar möjligheten för den enskilde att dra självständiga slutsatser och fatta självständiga, välgrundade beslut.

En av de avgörande kulturpolitiska frågorna de närmaste åren, i Sverige och i övriga världen, är därför hur vi garanterar konstnärlig frihet.

En del i detta är att offentlig finansiering ska ske i former som garanterar kulturlivets oberoende. Vi vill hellre se stora och breda stöd som kan användas fritt och långsiktigt istället för små, öronmärkta och korta stöd.

För att öka friheten behövs också en ökad mångfald i finansieringen av kultur. Det offentliga stödet ska vara fortsatt ambitiöst, men kulturskapare måste ha fler möjliga finansiärer att vända sig till. Om en vänder dem ryggen ska det finnas tio andra att vända sig till. Donationer till och köp av kultur ska vara avdragsgillt, det behövs fler stiftelser för kulturfinansiering och villkoren för privat kultursponsring bör förbättras. I de nordiska länderna finns goda erfarenheter att ta tillvara på detta område. Sverige behöver, likt våra grannländer, stiftelser och fonder som kan bidra till att bibliotek, operahus och andra kulturinstitutioner kan byggas oavsett politisk konjunktur. Möjligheten att skapa en särskild kulturarvsfond med inspiration av brittiska National Trust bör undersökas för att stärka möjligheten att skydda och ta tillvara särskilt viktiga kulturmiljöer. Det behövs också ett strategiskt tänk kring finansiering av den omfattande digitalisering som behövs på kulturområdet i allmänhet och på kulturarvsområdet i synnerhet. Liberalerna vill därför se en utredning om hur kulturens finansiering kan breddas. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna.

Fler långa stipendier på fem till tio år bör inrättas för att fler kulturskapare ska få möjlighet att söka och få den frihet det innebär. Fördelning av stipendierna ska ske utifrån kvalitetsaspekter. Frilansande kulturskapares sociala trygghet måste stärkas. Det behövs förbättrade villkor för pensioner och intjänandegrunder och det bör införas en möjlighet att ”fondera” inkomster över flera år för att jämna ut inkomster. Högskolor med konstnärlig inriktning bör få i uppdrag att se över möjligheterna till kompetensutveckling/vidareutveckling för konstnärer och kulturarbetare. Skatteverket och andra relevanta myndigheter som t.ex. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan ska ha särskild kompetens för kulturskapare som kan hjälpa till med rådgivning och information.

Mångfald

Kulturpolitiken ska syfta till att kulturen får växa, förändras och präglas av många olika åsikter, uttryckssätt och aktörer. Kulturarvet ska både bevaras och brukas ur många olika perspektiv. Kulturlivet ska vara tillgängligt för alla oavsett kön, bakgrund eller funktionalitet, och olika kulturyttringar ska finnas tillgängliga i hela landet. Kulturpolitiken ska slå vakt om såväl bredd som spets. Det ska finnas utrymme för både kulturupplevelser av högsta kvalitet och enskilda människors eget deltagande och skapande i kulturaktiviteter.

En liberal kulturpolitik är en garant för kulturell mångfald och utveckling i hela landet samtidigt som kulturarvet hålls levande. Sverige ska vara öppet, välkomnande

och intresserat av omvärlden och söka sig utåt. Detta är särskilt viktigt på kulturens område där de internationella impulserna alltid varit avgörande. Denna öppenhet och mångfald är viktig i sig. Det vi i dag känner som svenskt kulturarv har skapats i ett intimt samtal och utbyte med omvärlden. Sverige ska öka sitt engagemang i det internationella kultursamarbetet. Attraktiva förutsättningar för etablering och upprätthållande av konstnärliga miljöer på hög internationell nivå ska skapas.

Kvalitet

Kvalitet är nyckelordet i Liberalernas kulturpolitik. Principen om armlängds avstånd ska gälla och säkras, det vill säga att det är kulturskapare och experter som fattar de konstnärliga besluten och inte politiker. Kulturpolitiken ska värna kulturens eget värde gentemot rena nyttoändamål. Målet innebär att kulturell kvalitet, professionalism och skapande frihet blir vägledande för kulturpolitiken utan hänsyn till vad som enbart är kommersiellt gångbart. Liberalerna vill stödja förnyelse inom kulturlivet. Det innebär att den konstnärliga kvaliteten ska vara avgörande utan att arbetsmarknadsmässiga, regionalpolitiska, sociala eller andra syften överordnas kvalitetsaspekterna.

På flera områden finns i dag en koppling mellan kvalitet och bidragsgivning; det gäller till exempel för litteraturstödet. Vi menar att alla statliga bidrag och anslag till institutioner, kulturskapare, fria grupper etc. ska vara utformade på ett sätt som bidrar till långsiktig kvalitetsutveckling. Särskilda utvärderingsgrupper – med armlängds avstånd till politiken – bör tillsättas på respektive område för att utvärdera kvalitetsaspekter. Internationellt deltagande i dessa grupper bör eftersträvas.

För att frigöra resurser till nyskapande och hög kvalitet måste verksamheter av dålig kvalitet kunna läggas ner. Det bör ske i betydligt större omfattning än nu.

Återstart

När pandemin väl släppt sitt grepp om landet och vi åter försiktigt öppnar upp för levande kultur kommer vi att se att behoven av offentligt stöd är fortsatt mycket stora. Successivt, om allt går som vi hoppas, kommer det att bli fler och fler som kan uppleva saker tillsammans, för att så småningom nå målet att allt är nästan som vanligt igen. En hel del har hänt under denna pandemi som kommer att sätta spår under lång tid, kanske för alltid.

Det finns en uppenbar risk att värdefull infrastruktur, oftast bestående av kunniga människor, lämnat kulturlivet och tagit med sig unik kunskap. Det finns också mycket som tyder på att den sociala snedrekryteringen ökat. Föräldrars vanor spelar stor roll för vilka barn som tar del av och själva utför kultur. Förhoppningsvis kan mycket repareras, men det kommer att kräva både engagemang och resurser.

På det positiva kontot finns att vi tagit flera steg i den digitala utvecklingen och att vi fått se nya samarbeten och ett stort mått av solidaritet inom sektorn. Det har behövts för akut hjälp, för överlevnad och för att hålla ihop men kan utvecklas till något kreativt och långsiktigt. Med återöppnandet behövs en återstart och en återuppbyggnad som är långsiktig och ambitiös. Rätt utförd kan vi få en riktigt intressant nystart som kreativt land, men om vi politiker inte orkar ta ansvar nu blir konsekvenserna långsiktiga och svåra.

Redan före pandemin var svenskt kulturliv på sina håll underfinansierat. En orsak till det är att vi är ett litet språkområde och att landet är stort och på många håll glesbefolkat.

Det försvårar marknadsförutsättningarna. Men det finns också andra förklaringar. En är att kultur, bildning och personlig fördjupning inte alltid stått så högt i kurs.

En av de slutsatser vi som land drar efter pandemin är att livet och landet blir rätt fattigt när konserter ställs in, författare inte kan träffa sin publik och biosalonger, konsert-hus och museum släcker lamporna och stänger entrédörrar. Förhoppningsvis ser vi som en effekt av detta ett ökat intresse för att växa som människa och berika sitt liv bortom rena materiella strävanden.

Staten, regionerna och kommunerna kommer att ha många angelägna behov de närmaste åren. Skolan, vården och omsorgen kommer att behöva mer resurser. Det behövs fortsatt goda villkor för företagande. I dessa tuffa tider behöver vi fortsatt höga ambitioner för det offentliga kulturstödet.

Kultur för fler

Kulturpolitiken ska syfta till att fler får ta del av kvalitetskultur. De institutioner som erhåller statlig finansiering bör ha till uppdrag att söka ny publik. Uppdraget bör handla om att bryta såväl sociala som regionala skillnader i kulturkonsumtion. De nationella institutionerna bör sträva efter att nå publik i hela landet, bland annat genom turnéer, digitala sändningar och samarbete med folkbildningens aktörer. Ett sätt att stimulera detta vore att införa en bonus i de statliga stöden till kulturen. En sådan bonus bör gå till de kulturaktörer som breddar sin publik. Kriterierna för bonusen bör utarbetas i nära dialog med kulturlivet.

Vid sidan av de nationella institutionerna med nationellt uppdrag bör ett särskilt konstnärligt nationellt uppdrag ges, där en viss scen får i uppdrag att vara konstnärligt drivande under en viss period. Det skulle till exempel kunna handla om att ge en regional opera, dansteater, teater eller ett konsert-hus ett särskilt flerårigt statligt stöd för att utveckla sina konstformer och nå ny publik. Syftet bör vara att långsiktigt bredda sin förankring i hela landet.

Kulturen ska vara tillgänglig för alla människor. Kulturlokaler ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Uttrycksformer som människor med olika funktionsnedsättningar kan tillgodogöra sig ska stödjas. Teknik i olika former kan utnyttjas mer för att göra kulturutbudet tillgängligt för fler. Även det konstnärliga skapandet ska vara öppet och tillgängligt. Glada Hudik, Moomsteatern Share Music och många andra har visat vägar. I Storbritannien finns en konstnärlig högskoleutbildning som vänder sig också till dem med funktionsvariationer. Det behövs ett brett initiativ inom området med för att skapa möjligheter för fler med funktionsnedsättning inom professionell konst- och kulturverksamhet.

Arbetet med att digitalisera kulturarvet bör ha hög prioritet. Under pandemin har de digitala möjligheterna att möta publik utvecklats snabbt.

Att skapa utrymme för kvalitetskultur i hela landet är en viktig kulturpolitisk uppgift. Det offentliga stödet till kulturen kommer från både stat, regioner, landsting och kommuner. Alla offentliga aktörer har ansvar för att skapa goda möjligheter för ett rikt kulturliv med både bredd och djup. I detta har kultursamverkansmodellen en nyckelroll. När modellen infördes tillfördes inga extra statliga medel, och den del som i praktiken fördelas till regionerna har heller inte ökat i samma takt som den regionala finansieringen. Av en rapport från kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp (2015/16:RFR4) framgår att detta har bidragit till att det varit svårt att få den förnyelse av kulturpolitiken som var ett av syftena med kultursamverkansmodellen. Liberalerna

anser att staten har ett avgörande ansvar för att se till så att samverkansmodellen fungerar i enlighet med intentionerna. Staten måste ta det ansvaret.

Inom ramen för kultursamverkansmodellen och ibland som komplement till denna måste nationella initiativ kunna tas för att få fungerande kulturliv i hela landet. Sådana nationella initiativ kan gälla talangutveckling, särskilda scener, men också strategiska satsningar för att främja särskilda områden som läsning och musik.

En liberal uppgift i alla kommuner och regioner är att ta ansvar för att medborgarna får en god tillgång till ett rikt kulturliv. Det är en gemensam uppgift för parterna i samverkansmodellen att ge kulturlivet goda förutsättningar i hela landet. Det gäller såväl att ta ekonomiskt ansvar som att stå upp för den konstnärliga friheten. Det finns mycket oroväckande exempel på att kommuner försöker påverka eller rent av motarbeta en viss sorts konst. Inom ramen för samverkansmodellen bör det slås fast att armlängds avstånd och konstnärlig frihet måste upprätthållas i hela landet.

Kulturpolitiken ska som konstaterats ovan inte vara instrumentell. Icke desto mindre kan man konstatera att kulturen och ett rikt kulturliv är positivt ur många aspekter.

Barnkultur

Pandemin har med stor sannolikt förändrat förutsättningarna för att bryta sociala arv inom kulturen. Kulturvanor går i arv och barn som växer upp i hem med böcker får ett kulturellt rikare liv än de som växer upp utan böcker. Myndigheten för kulturanalys konstaterar i Kulturanalys 2019, rapport 2019:1, sid. 8:

Offentligt finansierad kultur är alltjämt i huvudsak något som tillkommer grupper med hög utbildning, hög inkomst och föräldrar med motsvarande bakgrund.

Flera initiativ för att säkerställa att alla barn får tillgång till ett rikt kulturliv. Bland dessa finns bland annat Skapande skola, kulturskolan, Film i skolan, läsfrämjande projekt och många andra. Trots dessa politiska initiativ, på nationell, regional och kommunal nivå är tillgången till kultur mycket skiftande mellan kommuner, mellan skolor och mellan klassrum. Ofta är man beroende av att det finns enskilda eldsjälar på en skola för att eleverna på den skolan ska få ta del av professionell scenkonst och andra externa aktörer. Att ta emot en teatergrupp kan vara förbundet med mycket planering och logistik och till exempel inklusive schemaomläggningar. Även samordningen mellan kulturskolan och skolan fungerar bristfälligt på många skolor. Det kan till exempel handla om skolskjuts som inte väntar eller omöjliga scheman för kulturskolans lärare. Det får till följd att många unga inte kan gå på kulturskolan på grund av tidskrockar.

Det finns regioner i Sverige där det fungerar bättre än i andra och det finns i vårt grannland Norge möjlighet att få inspiration för att underlätta samarbetet mellan kultur och skola och öka kulturens möjligheter att nå varje elev. Staten och Sveriges kommuner och regioner bör snarast inleda en strukturerad dialog kring barnkultur och skola för att se över hur man ska garantera att varje elev får goda förutsättningar att ta del av och delta i kulturaktiviteter av hög kvalitet återkommande under skolåret. I ett sådant arbete bör också möjligheten att ta fram tillförlitlig statistik undersökas.

Kulturens externa effekter

Att kulturen ska stå fri och att kulturens egenvärde ska värnas är två grundläggande liberala utgångspunkter. Vi ser dessutom att kulturen har positiva konsekvenser för andra delar av samhället.

De kreativa näringarna spelar stor roll såväl för regional utveckling och turism som för den svenska exporten. Det är självklart att politiken måste ta tillvara den kraft kulturen har. Det finns en lång rad initiativ runt om i landet för att så ska ske. Många orter lever upp tack vare konstupplevelser man erbjuder. Goda förutsättningar för kultur i hela landet och bra företagarklimat i hela landet, i alltifrån skatter till bredband, är viktiga liberala prioriteringar för att ta vara på kreativa näringar i hela landet.

Det finns också stöd i forskning för att kultur också kan ha en avgörande effekt på människors hälsa genom hela livet. Initiativ för att ta vara på detta finns också på flera håll i landet. Museer som används till minnesträning och dans som träning för patienter med Parkinsons sjukdom är ett par av många exempel. I Region Stockholm finns Kompetenscentrum för kultur och hälsa som arbetar för att hälso- och sjukvården kan ta del av kulturens potential så att konst och kultur med tiden integreras i länets vård- och omsorgsverksamheter. KI driver, tillsammans med KTH, i sin tur Centrum för kultur, kognition och hälsa som bedriver forskning om kulturens hälsofrämjande effekter.

Det finns fler politik- och samhällsområden där kultur kan spela en viktig roll. Utan att göra konsten till ett instrument kan kulturpolitiken bidra till att uppmärksamma vikten av ett levande, brett och mångfasetterat kulturliv i hela landet och i alla delar av livet. På så sätt kan både kulturlivet och samhället i övrigt vinna.

Återupprätta bildningen

Det räcker inte med att veta var man kan hitta information. Man måste också ha kunskap som gör att man kan orientera sig i en värld av påståenden: bildning, helt enkelt. Respekten för bildning måste få en renässans. Liberal skolpolitik är en hörnsten i detta arbete, en aktiv kulturpolitik är en annan. Kunskap är frihet. Bildning är frihet.

Skolan är en av samhällets viktigaste kulturbärande institutioner och ska inte bara förmedla kunskap utan också grunderna till bildning. En kreativ miljö där eleverna får skapa själva är en viktig förutsättning för lärande. Genom skolan kan också alla barn och ungdomar nås av professionella kulturutövare och därigenom få se och höra t.ex. teater, film och musik av hög kvalitet. Alla barn och ungdomar bör också under sin skoltid få några skönlitterära böcker som kan följa dem genom livet, liksom årligen ta del av scenupplevelser i form av till exempel konserter och teaterföreställningar. Skapande skola ska finnas från förskolan till gymnasiet. Liberalerna föreslår att initiativ tas för en strukturerad diskussion mellan staten och SKR om kulturens roll i skolan på annan plats i denna motion.

När de svenska folkrörelserna växte fram betonade de alla mycket starkt behovet av folkbildning. Det var genom litteratur, studier och diskussion som individen skulle skaffa sig verktyg att ta ökat ansvar för sig själv och i samhället. Folkbildningen har allt sedan dess genom sin särart spelat en viktig roll för att höja kunskapsnivån i samhället. Genom till exempel studiecirklar och folkhögskolor låter folkbildningen människor vara medskapare i stället för passiva konsumenter av kultur och bildning. Genom att vara fri och frivillig ger den ett frihetligt värde i sig till samhällsbygget, samtidigt som den når och lyfter människor som kanske inte kommit till sin rätt i det formella utbildnings-

systemet. Denna del i det så viktiga bildningsuppdraget gäller inte minst personer som är särskilt utsatta, exempelvis personer med intellektuella eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Studieförbunden utgör ett viktigt nav i kulturens infrastruktur. Genom studieförbundens rikstäckande nätverk skapas diskussioner, debatter, föreläsningar, studiecirklar och utställningar över hela landet. Den lokala närvaron gör studieförbunden unika i sina möjligheter att arrangera kulturaktiviteter även på mycket små orter.

Stödet till folkbildningen ska präglas av långsiktighet. Trenden att det generella stödet minskar till förmån för olika korta projekt (som vart och ett för sig kan vara nog så lovvärda) där det offentliga beställer verksamhet behöver vändas.

I den kulturpolitiska debatten väcks då och då frågan om en kanon. Att vissa verk är och har varit mer avgörande än andra för människans förståelse eller en konststarts utveckling är självklart. För individer som vill påbörja en bildningsresa kan det vara av stor hjälp att få hjälp att hitta fram till dessa verk. En livlig diskussion om kanon, ett återkommande uppmärksammande kring särskilt viktiga verk och olika former av guidning till dessa verk är därför viktigt för såväl individens bildning som samhällets bildningsnivå. Denna liberala syn är emellertid en helt annan än försök att använda kanon som ett sätt att definiera en enda sanning, en enda berättelse om landet eller ett enda riktigt sätt att tänka.

Värna det fria ordet

Det fria ordet är navet i en liberal kulturpolitik. Yttrandefriheten måste ständigt försvaras. Försök att tysta eller skrämja till tystnad ska med kraft motarbetas. Det är ett mycket större ingrepp i en människas frihet att vara förhindrad att yttra sig än att få höra ord man ogillar.

Litteraturen är en unik källa till kunskap, förståelse och fördjupning. I denna tid av blixtnabba förändringar erbjuder boken en fristad för eftertanke och stillhet. Läsning och litteratur måste ha hög prioritet i kulturpolitiken. Det handlar i grunden om kultur, bildning, demokrati och jämställdhet. Sverige har av tradition en hög läskunnighet och ett stort intresse för den goda berättelsen, men det finns stora klyftor i läsvanorna. Klyftorna får effekt på skolresultat och samhällsdeltagande och därmed den enskildes egenmakt. Läsning och läsförståelse bör därför särskilt prioriteras.

Få saker är viktigare om man vill ge människor jämlika villkor än att stimulera läsning. Läsdelegationen ger en lång rad förslag på hur läsning blir till glädje för fler. Arbetet på detta område måste trappas upp och delegationens förslag bör tillsammans med förslaget till nationell biblioteksstrategi ligga till grund för en offensiv politik på området. Särskilt fokus bör vara att fånga pojars intresse för berättelser och läsning.

Biblioteken har en särskild ställning i liberal kulturpolitik. Tillgången till bibliotek är en grundläggande service i ett liberalt samhälle. I många kommuner och kommundelar fungerar de som lokala kulturcentrum. Där ges vi alla, på lika villkor, möjlighet till bildning och förströelse. Det kan vara en massiv frigörande upplevelse att på biblioteket utforska alla olika vägar in i mänsklighetens samlade vetande, att upptäcka andra människors erfarenheter och världsbilder. Att biblioteken på många håll i landet tvingas dra ner, minska öppettiderna och kanske rent av stänga är därför bekymmersamt. Enligt Kungliga bibliotekets officiella statistik har folkbibliotekens bestånd av tryckta böcker minskat med 20 % på tio år, och antalet folkbibliotek har minskat med 24 % sedan millennieskiftet.

Även om bra bibliotek är viktiga för oss alla är de allra viktigast för unga personer som inte växer upp med böcker omkring sig, som inte får läsvanorna med sig hemifrån och som kanske överhuvudtaget inte har ett lugnt ställe för att plugga eller fly bort i fiktionens världar.

I förslaget till nationell biblioteksstrategi liknas de vid demokratins skattkammare. Det är en välfunnen liknelse som fångar den breda roll som biblioteken har, såsom öppet torg, rum för eftertanke, samling av berättelser och källa för fakta med mera. Även om bibliotekens kärnuppgift förblir oförändrad så förändras villkoren för uppgiften i takt med samhällets och inte minst teknikens utveckling.

Det blir en viktig uppgift de närmaste åren att utifrån förslaget till nationell biblioteksstrategi forma en politik för att biblioteken inte bara ska kunna försvara sin ställning utan också ta ytterligare ett par steg fram. Liberalerna utesluter inte en tydligare nationell styrning av biblioteksverksamheten i syfte att klara teknikutveckling samt säkra kvalitet och tillgänglighet i hela landet. En vision bör vara att biblioteken i den nya tiden har samma centrala och självklara ställning i människans sökande efter upplevelser, samtal, kunskap och bildning i den nya tiden som de hade när folkbiblioteken växte fram för 100 år sedan.

För att biblioteken ska kunna fylla dessa uppgifter måste de vara trygga. På senare tid har det blivit allt vanligare att det förekommer stök och betydligt allvarigare händelser som hot, trakasserier och ibland våld, mot andra besökare och mot bibliotekspersonal. De som drabbas hårdast av otrygghet på biblioteken är – precis som i en otrygg skola utan arbetsro – de som behöver biblioteken bäst. Personer som stör ordningen, hotar och trakasserar hör inte hemma på våra bibliotek. Bibliotekslagen säger i dag att biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. För att bibliotekslagens syfte ska vara verklighet, för alla, behöver den kompletteras med en reglering om trygga bibliotek och möjligheter att utfärda tillträdesförbud.

Granskande journalistik är en förutsättning för en levande demokrati. Men journalistiken är idag hårt ansatt. Enligt en undersökning vid Göteborgs universitet har nästan sex av tio av landets journalister varit utsatta för trakasserier, hot eller våld i samband med sitt yrkesutövande. Hoten fyller sitt syfte – många hotade journalister uppger att deras arbete påverkats, att de har valt bort att bevaka känsliga ämnen, personer och frågor. I försvaret av tryck- och yttrandefriheten ingår även ett ansvar för att förebygga och förhindra hot, trakasserier och våld som både enskilda och grupper riktar mot journalister och andra mediemedarbetare. En utredning bör tillsättas för att se över straffet för hot och våld mot journalister i samband med tjänsteutövning.

Frihetsreformer

I en rapport från Myndigheten för kulturanalys (rapport 2021:1) konstateras att den politiska styrningen på flera sätt inte lever upp till ambitionen om att värna den konstnärliga friheten. Man konstaterar till exempel att

- delar av den statliga bidragsgivningen styrs och implementeras med negativ påverkan på den konstnärliga friheten
- det inte är möjligt att fullt ut tillämpa principen om armlängds avstånd på regional och kommunal nivå
- på framför allt regional nivå, men även på kommunal nivå, sker målstyrning som riskerar att påverka den konstnärliga friheten negativt

Trots att det politiska idealet om konstnärlig frihet ofta upprepas påminns vi alltså återkommande om att verkligheten skiljer sig från idealet. Kulturutövare känner av både direkt och indirekt påverkan. Ibland är det goda intentioner bakom, men politisk klåfingrighet är fel oavsett syfte.

Vid sidan av den formella påverkan från politiskt håll lever många konstnärer och kulturinstitutioner med tryck också från andra håll, som till exempel från folkliga protester och mediala debatter som kan vara svåra att stå emot. Ibland leder detta till själv censur. Vissa ämnesområden är mer utsatta än andra, vilket händelserna i samband med Norrköpings museums utställning om nazismen är ett exempel på, men det finns fler.

Det behövs en ökad förståelse i samhället för varför det är så centralt att kulturen står fri. Det handlar i grunden om att värna det fria ordet och försvara friheten. Den som kan använda kulturens, mediernas och berättelsens kraft för att främja sin bild av verkligheten, sin berättelse om politikens uppgift och sina idéer om vad som ska lyftas fram respektive bekämpas har en enorm makt. Den makten får inte samlas i ett fåtal politikernas händer. Därför måste kulturen vara fri.

Liberalerna vill se reformer för att öka kulturens frihet.

Fler strategiskt viktiga kulturverksamheter bör bli stiftelseägda. För att öka självständigheten bör dessa stiftelser ha ett eget kapital. Man bör flytta beslut såsom om att utse styrelsen bort från regeringen, och aktiva politiker bör inte sitta i dessa styrelser.

Finansieringen av kultur är ett område som behöver frihetsreformer. Det behövs fortsatt höga ambitioner från det offentliga på alla nivåer. Men det behövs också andra källor till finansiering. Skattereglerna för sponsring och inköp bör förbättras och förutsättningarna för privata stiftelser att satsa på kultur bör stärkas, vilket föreslås på en annan plats i denna motion.

Generellt bättre villkor för konstnärer är en annan viktig pusselbit för att stärka kulturens frihet. Socialförsäkringarnas och arbetsmarknadens regelverk måste anpassas till kulturutövare som ofta är kombinatorer och har ojämn inkomst. Upphovsrätten måste värnas och kvalitet måste vara det viktigaste i bedömningen av olika bidragsökande verksamheter.

I Liberalernas mediepolitiska motion föreslås en lång rad reformer för att säkerställa armlängds avstånd mellan politik och media.

Värna kulturarvet

Vårt kulturarv är ett resultat av internationella och inhemska impulser, gamla traditioner och nya uttryckssätt, en önskan att bevara och sökandet efter det nya. Ur detta har det vi idag kallar svensk kultur vuxit fram. Genom erfarenheter, kunskaper, kontakter människor emellan och historiska händelser förändras vår kultur över tiden.

Att vårda kulturarvet innebär att bevara kunskap, idéer, föremål och miljöer som speglar äldre tiders livs- och samhällsformer. Kulturarvet ger perspektiv på vår samtid, nya idéer om hur vi kan forma vår framtid samt styrka att kunna möta det nya och främmande. Det kulturarv som finns i Sverige är en del av mänsklighetens gemensamma kulturarv och ska hållas tillgängligt för kommande generationer.

Museernas roll som bildningsinstitutioner och deras forskningsanknytning ska stärkas

Museernas uppgift är att förvärva, bevara och främja sina samlingar till skydd för kulturarvet och inte låta sig styras av tillfälliga trender. I alternativa faktas tidevarv blir museernas roll därför viktigare än någonsin. Som folkbildare ska de sprida kunskap. Uppgiften är att informera – inte uppfostra. Att ersätta gamla normer med nya är varken bättre eller särskilt produktivt. Att sträva efter att bidra till besökarens bildning är en rimligare utgångspunkt. Goda lösningar på vår tids stora samhällsutmaningar kommer när människor tänker fritt, inte när statliga institutioner försöker få dem att tänka rätt. Det räcker inte att i ord försäkra att politiken ska ha armlängds avstånd till museerna. Politiker måste visa också i handling att deras armar inte är alltför korta.

I vår mening stärks förutsättningarna att bygga upp, förvalta och sprida kunskap om Sveriges historia av att det finns en mångfald av museer som ger olika, kanske överlappande och ibland kanske till och med motstridiga, bilder. Någon myndighet kan gärna ha ett samordningsansvar och ett ansvar för att identifiera områden som är otillräckligt belysta, men mångfalden av perspektiv måste värnas. Regeringen bör värna de olika museernas särart. Ambitionen att belysa nya områden får inte genomföras genom att man försummar de områden där man redan byggt upp samlingar och kunskap.

Det essentiella i museernas verksamhet är innehållet, inte lokalerna. Med ny teknik och digital närvaro kan man också arbeta effektivare och nå fler. Men tillräckliga fysiska lokaler är fortfarande en förutsättning – och ibland är som sagt lokalerna i sig ett kulturarv. Museerna är dessutom inte bara sina utställningar och publika lokaler. Bakom den publika verksamheten – oavsett om den sker fysiskt eller digitalt – finns samlingarna. Museets uppgift är att samla, sammanställa och presentera. Om samlingarna nedprioriteras undergrävs basen för hela verksamheten.

I FN:s urfolksdeklaration slås fast (artikel 12) att urfolk har rätt till användning av och makt över sina ceremoniella föremål samt att urfolk har rätt till repatriering av sina förfäders mänskliga kvarlevor. Liberalerna anser att det är hög tid att arbetet med återbördande av samiska kvarlevor och samiska ceremoniella föremål ges en hög prioritet. De juridiska, praktiska och ekonomiska förutsättningarna måste redas ut och en plan för arbetet tas fram.

Sverige och kulturarven i världen

Den som förlorar sin historia förlorar också sig själv. Förstörelse av kulturarv är en självklar del av varje totalitär ideologi, och ingen ledare som initierar folkmord anser att det bestialiska verket är fullbordat om inte också en kulturell rensning har skett. På det judiska museet i Warszawa finns bilder på hundratals vackra synagogor. De var samlingsplatser för hela samhällen, som vi aldrig får se igen. Nazisterna ville utplåna alla spår av judendomen ur det europeiska samhället. Synagogornas placering i Warszawa, Wien och Berlin visade på den dialog mellan kulturer som utmärker sofistikerade civilisationer.

Idag förknippas förstörelse av kulturarvet i stor utsträckning med terrororganisationen Daesh. Den har under sin framfart hackat, sprängt och skjutit sönder kulturarvet. 2000-åriga tempel, begravningsplatser och torn i ökenstaden Palmyra har skövlats. En stor del av samlingarna hamnade på svarta marknaden. Det är sedan länge känt för Interpol att vår tids terrordåd till stor del bekostas av illegal antikvitetshandel.

Enligt 1954 års Haagkonvention, som Sverige har undertecknat, är förstörelse av ett folks kulturarv att anse som ett brott mot hela mänskligheten. Regeringen måste arbeta för att ställa de skyldiga till svars. Sverige bör också öka stödet till enskilda arkeologer, konstnärer, författare och andra konstutövare och kulturarbetare i regionen.

Det internationella samarbetet mellan museer och konsthallar möter särskilda utmaningar. För att skapa utställningar som är spännande eller nydanande eller ger en bredare bild av ämnet behövs ibland lån från utlandet. Osäkerhet kring ett verks ursprung och ägarhistoria kan försvåra sådan inlåning. En annan försvårande omständighet är Tullverkets krav på museerna att lämna en deposition motsvarande momsens på värdet av utställningar lånade utanför Europa. Det är ett krav som gör att museer som inte har stora likvida medel eller eget kapital får svårt att kurera utställningar med utomeuropeiskt ursprung. Regeringen bör återkomma med åtgärder som underlättar på dessa områden.

Filmpolitiken

Filmavtalet tjänade under många decennier svensk film väl, men samtidigt visade svårigheterna i fråga om att hitta teknikneutrala stödformer att det behövde ersättas av något annat. Det var dock olyckligt att den förra regeringen ensidigt skrotade avtalet och införde en helstatlig filmpolitik, som innebär dels att filmens resurser minskar, dels att beroendet av staten ökar. Liberalerna vill se en filmpolitik som vårdas, värnas och utvecklas av de parter som är engagerade i att utveckla film.

Statens roll bör handla om att skapa goda villkor, inte riktade bidrag. Den statliga filmpolitiken bör därför ersättas av en bred partsöverenskommelse där alltifrån filmskapare till bredbandsbolag finns representerade. De som tjänar pengar på svensk film bör vara med och finansiera mer ny svensk film. Riksdagen begärde i ett tillkännagivande (bet. 2015/16:KrU11) en bred utredning om framtidens filmpolitik, och det var beklagligt att den förra regeringen valde att avfärda den dåvarande riksdagsmajoritetens vilja.

Att filmer spelas in i Sverige är bra både för arbetsmarknaden och för det svenska kulturlivet. Bland annat Tillväxtverket har pekat på de positiva allmänna effekterna av ökad filmproduktion i Sverige. Det finns därför skäl att se över hur Sverige, inom ramen för en ambition om ett enkelt och transparent skattesystem, kan säkerställa att svensk filmindustri möter internationellt konkurrenskraftiga villkor. Produktionsincitament för film finns i de flesta europeiska länder och så länge Sverige är ett av få länder som inte erbjuder detta kommer svensk filmproduktion att dras med sämre ekonomiska förutsättningar, vilket på sikt också kan påverka filmens ekologiska system negativt samtidigt som svenskt näringsliv förlorar intäkter.

Fotografi

Fotografiets betydelse i vår vardag har aldrig varit större. Vi tar foton, kommunicerar med foton och tar del av foton i högre grad än någonsin. Ett bra foto kan röra oss i vårt innersta och hjälpa oss att förstå verkligheter som är främmande för oss. Samtidigt som fotografi som konstform och uttryck blir allt starkare saknas ett nationellt uppdrag att lyfta fotografiet som konst och se det för det mediet och den konstform det är i egen rätt.

Sverige har en stark fotografisk historia med kända fotografer som Lennart Nilsson, Sune Jonsson, Bitte Alling-Ode, Hasse Persson och Elisabeth Olsson-Wallin för att bara nämna ett fåtal. Även när det kommer till verktyget är Sverige hem för Hasselblad, vars kameror togs med ut i rymden och förmedlade bilder från månens yta och över vår blå planet.

Fotografiet är en central del i berättelsen om Sverige. Det historiska fotografiet som dokumenterat vårt lands transformation och kulturarv. Bildjournalistiken som fångat stora och små händelser som berört. Det vardagliga fotografiet som genom åren fångat människor på fest, i vardagen och på semester. Fotografiet idag som kommunikationsmedel i sociala media med retuschering och filter som förhärligar och förvränger verkligheten.

Ett offentligt uppdrag kring fotografi som konstform bör utformas och riktas till en relevant aktör. Det behöver inte nödvändigtvis vara i form av ett helt nytt nationellt museum – det kan exempelvis inordnas som uppdrag till ett redan befintligt museum. Det, och mycket mer kring kulturformen fotografi, bör vara föremål för en genomlysande utredning.

Musik

Musiken är ett område som behöver särskild uppmärksamhet de närmaste åren. Pandemin har slagit hårt mot musiklivet i Sverige. Konserter har ställts in, arrangörsled har utarmats, musiker har tvingats skola om sig till andra yrken. Liberalerna har på annat håll föreslagit en ny bred kulturutredning. Det behövs också en särskild genomlysning av musikens ekosystem; denna kan antingen ske inom ramen för en bred kulturutredning eller i särskild form.

Saker som särskilt bör uppmärksammas, oavsett vilken form en genomlysning av musiken får, är behovet av talangutveckling och blåsmusikens ställning i Sverige. De senaste åren har utövandet av orkesterinstrument minskat dramatiskt. Följden har blivit att tillväxten av unga och professionella musiker inom konstformen har blivit allt svagare. En ny orkesterundersökning – med hela 131 orkestrar i Sverige – visar att det finns stora problem med att rekrytera musiker till landets orkestrar.

Christer Nylander (L)

Nina Lundström (L)

Maria Nilsson (L)

Gulan Avci (L)

Allan Widman (L)

Johan Pehrson (L)

Lina Nordquist (L)

Mats Persson (L)